

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Кафедра соціології і публічного управління
(назва кафедри, яка забезпечує викладання дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи демографії

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
перший (бакалаврський) / другий (магістерський)

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр і назва)

спеціальність 054 Соціологія
(шифр і назва)

освітня програма Соціологія управління
(назви освітніх програм спеціальностей)

вид дисципліни загальна підготовка; обов'язкова
(загальна підготовка / професійна підготовка; обов'язкова/вибіркова)

форма навчання денна
(денна / заочна)

Харків – 2023 рік

ЛИСТ ЗАТВЕРДЖЕННЯ

Робоча програма з навчальної дисципліни Основи демографії
(назва дисципліни)

Розробник:

старший викладач Григор'єва С.В.
(посада, науковий ступінь та вчене звання) (підпис) (ініціали та прізвище)

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри
соціології і публічного управління
(назва кафедри, яка забезпечує викладання дисципліни)

Протокол від «30» червня 2023 року № 6

Завідувач кафедри
(підпис)

В.М.Мороз
(ініціали та прізвище)

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ

Шифр та назва освітньої програми 054 “Соціологія управління”

Кафедра соціології і публічного управління

(назва кафедри на якій викладається дисципліна)

Гарант ОП

Бірюкова М.В.
(ПІБ)

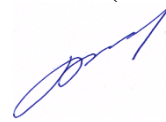

30.06.2023

(Підпис, дата)

Завідувач кафедрою

Мороз В.М.
(ПІБ)

30.06.2023

(Підпис, дата)

ЛИСТ ПЕРЕЗАТВЕРДЖЕННЯ РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

№ зп	Дата засідання кафедри-розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри (яка викладає)	Підпис завідувача кафедри (на якій викладається)	Підпис гаранта освітньої програми
1					
2					
3					
4					
5					

МЕТА, КОМПЕТЕНТНОСТІ, РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета курсу – розкриття основних понять, законів та закономірностей процесів відтворення населення та особливостей демографічної політики в світі та Україні.

Компетентності:

- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК-8).
- Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології (ЗК-9).

Результати навчання:

- РН04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.
- РН16. Знати математико-статистичні показники і особливості їх застосування при аналізі соціальних даних; вміти застосовувати математичний апарат для обробки соціологічних даних різної природи та інтерпретації результатів дослідження.

У результаті вивчення дисципліни «Основи демографії» студенти повинні:

Знати:

- основні поняття демографії;
- основні теоретичні й аксіологічні парадигми демографії;
- основні напрямки демографічних досліджень та теоретичні основи демографічного прогнозування;
- первісні поняття з області соціологічного аналізу демографічних процесів і сімейної поведінки (народжуваності і репродуктивної поведінки, смертності і самозбереження, шлюбності і розлучення);
- актуальні проблеми демографічної ситуації в світі та в Україні
- основні напрями демографічна політика в світі та в Україні.

Вміти:

- розраховувати, розуміти і користуватися демографічними показниками при проведенні соціологічних досліджень, формуванні вибіркової сукупності;
- здійснювати соціальний аналіз демографічних процесів;
- розуміти і пояснювати особливості демографічної ситуації в країні і світі, а також тенденцій її зміни;
- приймати участь у створенні системи соціально-психологічних служб для молоді.
- застосовувати методи психологічної допомоги населенню, диференціюючи її за актуальними потребами (особам з функціональними обмеженнями, людям похилого віку та іншим).

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни

Попередні дисципліни:	Наступні дисципліни:
Загальна соціологія	Основи економічної теорії
	Соціологія сім'ї
	Соціологія економіки

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(розподіл навчального часу за семестрами та видами навчальних занять)

Семестр	Загальний обсяг (годин) / кредитів ECTS	З них		За видами аудиторних занять (годин)			Індивідуальні завдання студентів (КП, КР, РГ, Р, РЕ)	Поточний контроль	Семестровий контроль	
		Аудиторні заняття (годин)	Самостійна робота (годин)	Лекції	Лабораторні заняття	Практичні заняття, семінари			Контрольні роботи (кількість робіт)	Залік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2	120/4	48	72	32		16	РЕ32	2		+

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до загального обсягу складає 53 %

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п.	Види навчальних занять (Л, ЛЗ, ПЗ, СР)	Кількість годин	<p style="text-align: center;">Номер семестру (якщо дисципліна викладається у декількох семестрах). Назви змістових модулів. Найменування тем та питань кожного заняття. Завдання на самостійну роботу.</p>	Рекомендована література (базова, допоміжна)
1	2	3	4	5
1.	Л	4	<p><u>Змістовий модуль № 1</u> Загальні поняття демографії. <u>Тема 1.</u>Предмет і метод демографії. 1. Виникнення демографії як науки. 2. Предмет та об'єкт демографії. 3. Основні методи демографії.</p>	
2	СР	8	<p><u>Тема 1.</u>Предмет і метод демографії. 1. Об'єкт і предмет демографії як науки. 2. Що спільного та в чому відмінність між демографією та наукою про населення? 3. Взаємодія демографії з іншими науками.</p>	1-3, 5-8
3	ПЗ	2	<p><u>Тема 1.</u>Предмет і метод демографії. 1. Система знань про народонаселення. 2. Предмет та об'єкт демографії. 3. Історія демографічної думки в Україні..</p>	1-3, 5-8
4	Л	6	<p><u>Тема 2.</u>Чисельність і структура населення. 1. Поняття чисельності населення. 2. Статева структура населення. 3. Вік як демографічна характеристика. 4. Демографічне старіння населення. 5. Шлюбно- сімейна структура населення.</p>	
5	СР	10	<p><u>Тема 2.</u>Чисельність і структура населення. 1. Абсолютна і середня чисельність населення. 2. Статеві-вікова структура населення. 3. Шлюбно-сімейна структура населення. 4. Населення України: склад та динаміка чисельності.</p>	1-8,
6	ПЗ	2	<p><u>Тема 2.</u>Чисельність і структура населення. 1. Поняття природного приросту (убутку) населення. 2. Види складу (структури) населення. 3. У чому полягає зв'язок вікової структури і відтворення населення? 4. Структура населення по шлюбному і сімейному стану. 5. Демографічне старіння населення – сутність, причини, види.</p>	1-8,
7	Л	4	<p><u>Тема 3.</u> Шлюбність та розлучуваність в демографії. 1. Шлюб і його форми. 2. Демографічне поняття "шлюбність". 3. Показники шлюбності. 4. Розлучуваність в демографії. 5. Тенденції шлюбності й розлучуваності в Україні.</p>	
8	СР	10	<p><u>Тема 3.</u> Шлюбність та розлучуваність в демографії. 1. Поняття та види шлюбу. 2. Показники шлюбності і припинення шлюбу.</p>	1-5, 7-8

			3. Фактори шлюбності та розлучуваності. 4. Динаміка шлюбності та розлучуваності в Україні	
9	ПЗ	2	<u>Тема 3. Шлюбність та розлучуваність в демографії.</u> 1. Демографічне поняття шлюбності. 2. Розлучення та показники розлученості. 3. Шлюбна поведінка населення України.	1-5, 7-8
10	Л	4	<u>Тема 4. Народжуваність та смертність як визначальні демографічні категорії.</u> 1. Демографічне поняття народжуваності та смертності. Репродуктивна поведінка, репродуктивна установка, репродуктивна мотивація. 2. Проблема народжуваності в Україні. 3. Вимірювання народжуваності та смертності. 4. Міжнародний досвід демографічної політики щодо народжуваності. 5. Вплив російсько-української війни на процеси народжуваності та смертності в Україні..	
11	СР	10	<u>Тема 4. Народжуваність та смертність як визначальні демографічні категорії.</u> 1. Причинно-наслідкова зумовленість формування репродуктивної мотивації, репродуктивної установки і репродуктивної поведінки. 2. Види репродуктивних мотивів, властивих певним історичним періодам. 3. Досвід зарубіжних країн у проведенні демографічної політики, спрямованої на підвищення рівня народжуваності та подовження життя. 4. Способи статистичного аналізу народжуваності та смертності. 5. Проблема народжуваності та смертності в Україні. 6. Вплив російсько-української війни на процеси народжуваності та смертності в Україні.. 7. Прогностичні оцінки щодо рівня народжуваності в країнах світу у найближчому майбутньому .	1 - 8
12	ПЗ	2	<u>Тема 4. Народжуваність та смертність як визначальні демографічні категорії.</u> 1. Поняття народжуваності, плідності та смертності. 2. Фактори і показники народжуваності. Динаміка народжуваності в Україні. 3. Показники смертності. Динаміка смертності в Україні. 4. Загальне поняття про репродуктивну поведінку. 5. Взаємозв'язок понять «народження», «плідність», «народжуваність», «природна народжуваність». 6. Основні показники народжуваності та смертності. 7. Вплив російсько-української війни на процеси народжуваності та смертності в Україні..	1 - 8
13	Л	4	Змістовий модуль № 2 Демографічні процеси в Україні та світі. <u>Тема 5. Міграції населення.</u> 1. Історія міграції населення. Формування української діаспори. 2. Види міграції. 3. Міграційна мотивація, міграційна установка, міграційна поведінка. 4. Стадії міграції. Міграційна когорта. Міграційні потоки. 6. Вимушена міграція цивільного населення під час російсько-української війни.	
14	СР	8	<u>Тема 5. Міграції населення.</u>	2 - 6,

			<ol style="list-style-type: none"> 1. Демографічне поняття міграції. 2. Які особливості міграції в Україні в порівнянні з країнами Заходу? 3. Які основні фактори впливають на міграційні потоки в Україні? 	8
15	ПЗ	2	<p><u>Тема 5. Міграції населення.</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Демографічні поняття міграції. 2. Основні показники міграції. 3. Основні види міграції. 4. Вимушена міграція цивільного населення під час російсько-української війни. 	2 - 6, 8
16	Л	4	<p><u>Тема 6. Відтворення населення.</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття відтворення населення. 2. Типи відтворення населення. 3. Показники відтворення населення. 4. Сучасна ситуація в Україні. 5. Відтворення населення в світі. 	
17	СР	8	<p><u>Тема 6. Відтворення населення.</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Показники відтворення населення. 2. Сучасні показники відтворення населення в Україні. 3. Сучасні показники відтворення в світі. 	1 - 8
18	ПЗ	2	<p><u>Тема 6. Відтворення населення.</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття відтворення населення. 2. Типи відтворення населення. 3. Сучасні показники відтворення населення в Україні. 	1 - 8
19	Л	2	<p><u>Тема 7. Основи демографічного прогнозування.</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття і види демографічних прогнозів. 2. Основні методи демографічного прогнозування. 3. Прогноз чисельності населення світу та України. 	
20	СР	8	<p><u>Тема 7. Основи демографічного прогнозування.</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття і види демографічних прогнозів. 2. Основні методи демографічного прогнозування. 3. Прогноз чисельності населення світу та України. 	2-8
21	ПЗ	2	<p><u>Тема 7. Основи демографічного прогнозування.</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Роль демографічних прогнозів у плануванні розвитку. 2. Співвідношення понять природний приріст (збиток) населення і відтворення населення. 3. Основні методи демографічного прогнозування. 4. Основні методичні прийоми прогнозування рівнів демографічних процесів. 5. Основна ідея концепції демографічного переходу. 	2-8
22	Л	4	<p><u>Тема 8. Меті і напрямки демографічної політики: взаємозв'язок із соціально-економічним положенням.</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття і основні заходи демографічної політики. 2. Демографічна політика в країнах світу. 3. Демографічна політика в Україні. 	
23	СР	10	<p><u>Тема 8. Меті і напрямки демографічної політики: взаємозв'язок із соціально-економічним положенням.</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Демографічна політика – сутність і зміст. 2. Досвід проведення демографічної політики і планування родини у світі. 3. Демографічна політика в СРСР і в Україні. 4. Основні проблеми демографічної політики в Україні. 5. У чому полягає необхідність проведення демографічної політики в Україні? 	1-8

24	ПЗ	2	Тема 8. Мети і напрямки демографічної політики: взаємозв'язок із соціально-економічним положенням. 1. Поняття і основні заходи демографічної політики. 2. Демографічна політика в країнах світу. 3. Демографічна політика в Україні.	1-8
Разом (годин)		120		

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва видів самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювання лекційного матеріалу	8
2	Підготовка до практичних(семінарських)занять	16
3	Самостійне вивчення тем та питань, які не викладаються на лекційних заняттях	-
4	Виконання індивідуальних завдань, підготовка командних проектів:	32
	Разом	56

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Протягом семестру здійснюється підготовка та захист презентацій за темами командних та індивідуальних завдань, відповідно до тем курсу.
(видіндивідуального завдання)

№ з/п	Назва індивідуального завдання та (або) його розділів	Терміни виконання (на якому тижні)
1	Скориставшись статистичними даними щодо основних показників соціально-демографічного і соціально-економічного розвитку України, окремих її регіонів та міста Харкова за останні п'ять років, підготуйте доповідь(презентацію) за наступними темами: 1. Розвиток демографії у світі та в Україні. 2. Вік як демографічна категорія. 3. Демографічне прогнозування, його мети і задачі. Основні методи. 4. Переписи населення: мети, принципи проведення. 5. Методи вивчення міграції населення. 6. Застосування соціологічних методів в демографічних дослідженнях. 7. Кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року. 8. Основні тенденції смертності у світі й в Україні. 9. Демографічні коефіцієнти: поняття, типологія, границі застосовності.	2 3-4 5-6 6-7

<p>10. Демографічне поняття смертності: визначення, методи виміру.</p> <p>11. Дитяча смертність: поняття, методика розрахунку, соціальне значення.</p> <p>12. Таблиці смертності: визначення, основні функції.</p> <p>13. Основні тенденції смертності в Україні: регіональна специфіка.</p> <p>14. Шлюбність і розлученість: показники, стан та перспективи в Україні та на Харківщині</p> <p>15. Родина і домогосподарство в демографії.</p> <p>16. Поняття народжуваності: визначення, методи виміру.</p> <p>17. Шлюбність і розлученість: показники, стан та перспективи в різних регіонах світу.</p> <p>18. Тривалість життя: співвідношення демографічних оцінок в різних країнах світу.</p> <p>19. Динаміка народжуваності в Україні та світі.</p> <p>20. Індекси Э.Коула і ГМЕР: принципи побудови.</p> <p>21. Статевий склад населення. Визначення, основні показники.</p> <p>22. Типи відтворення населення.</p> <p>23. Теорія демографічного переходу і демографічної революції.</p> <p>24. Джерела даних про населення і демографічні процеси.</p> <p>25. Сучасна демографічна ситуація в Україні.</p> <p>26. Сучасна демографічна ситуація в Харківському регіоні.</p> <p>27. Сучасна демографічна ситуація в розвинених країнах заходу.</p> <p>28. Сучасна демографічна ситуація в світі (регіональні аспекти).</p> <p>29. Вимушена міграція цивільного населення під час російсько-української війни.</p> <p>30. Демографічна політика – поняття, основні методи проведення.</p> <p>31. Основні проблеми демографічної політики в Україні на сучасному етапі.</p> <p>32. Структури населення: визначення, основні види, демографічні і недемографічні структури.</p> <p>33. Трудовий потенціал Харківщини (демографічна, статистична оцінка і прогноз).</p> <p>34. Моделювання демографічних процесів.</p> <p>35. Демографічні прогнози для України.</p> <p>36. Прогноз чисельності населення світу та України.</p>	<p>9-10</p> <p>12-14</p> <p>15-16</p> <p>15-16</p>
--	--

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час проведення лекційних занять з навчальної дисципліни передбачено застосування таких методів навчання: пояснювально-ілюстративний метод (демонстрація на екрані слайдів презентацій, візуалізації навчального матеріалу); метод проблемного викладення; частково-пошуковий, або евристичний метод (лекції за окремими темами викладаються в проблемній формі)

Під час проведення семінарських занять застосовується: репродуктивний метод (засвоєння базових понять курсу); частково-пошуковий, або евристичний метод (під час підготовки індивідуальних проєктів); дослідницький метод (студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть дослідження, виміри та виконують інші пошукові дії для створення презентації на задану тему). Семінарські заняття можуть бути побудовані у формі дискусії.

Лекції – викладення теоретичного матеріалу лектором згідно навчальної програми і розподілу годин поміж темами. Використовуються різні інтерактивні форми активізації аудиторії та відеопрезентації вербальної інформації. Лектор має власний конспект, що відображає основний зміст теми, студенти занотують нову інформацію у власні конспекти.

Практичні заняття – проводяться у формі семінарських занять. Для семінарських занять студенти опрацьовують лекційний матеріал, готують виступи з використанням

навчальної і наукової літератури, виступають з презентаціями. Лектор оцінює активність студентів впродовж семінару за прийнятою шкалою оцінок в балах. Під час семінарського заняття обов'язково за кожною темою оцінюються рівень знань студентів за допомогою тестових завдань та письмової самостійної роботи на знання основних понять за темою. На семінарському Семінарські заняття можуть бути побудовані у формі ділової гри або дискусії.

Індивідуальне завдання – вид самостійної роботи поза аудиторними годинами, коли студент, використовуючи лекційний матеріал та додаткові джерела знань, розробляє особисту тему.

Підготовка презентації – вид самостійної роботи, що виконується студентом поза аудиторними годинами. Студент вільно обирає тематику з числа тем, які пропонуються планами семінарських занять, або узгоджує з викладачем ініціативну тематику. Наступним кроком студент здійснює бібліографічний пошук, використовуючи бібліотечні фонди або Інтернет-ресурси. Також складає план презентації або ставить питання, на які треба отримати аргументовану відповідь. Опанувавши джерела за темою, студент розкриває зміст питань та представляє виконану роботу на семінарі. Обсяг презентації – 16-25 слайдів, текст доповіді – 4-6 стандартних сторінок, набраних на комп'ютері. Основний зміст презентації доповідається у вільній формі на семінарському занятті, і студент отримує оцінку від викладача.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

1. Підсумковий (семестровий) контроль проводиться у формі екзамену або шляхом накопичення балів за поточним контролем по змістовним модулям.

Екзамен – письмова або усна відповідь на питання, що містяться в екзаменаційному білеті. Питання екзаменаційних білетів можуть доводитися до студентів заздалегідь. Екзаменаційні білети готує лектор, вони затверджуються на засіданні кафедри і підписуються завідувачем кафедри. Екзаменатора призначає завідувач кафедри. Він має оцінити якість відповіді студента за прийнятою шкалою академічних оцінок.

Контрольні питання з курсу до екзамену.

1. Предмет демографії: відтворення населення.
2. Основні завдання основ демографії як науки.
3. Демографічні структури населення. Основний критерій розрізнення демографічних і недемографічних структур.
4. Основні демографічні процеси – народжуваність, смертність, шлюбність, розлученість, формування і поділ родин.
5. Поняття про види руху населення – "природний" і "механічний".
6. Основні методи демографії.
7. Демографічна інформація: визначення, роль і значення.
8. Переписи населення: мети, принципи проведення.
9. Абсолютна чисельність населення, методика її визначення.
10. Моментна чисельність населення і чисельність населення за період.
11. Склад населення по статі – показники і вікова динаміка.
12. Вік як демографічна категорія. Вік і вікова структура населення.
13. Віково-статеві піраміди, їх побудова й аналіз.
14. Демографічне старіння населення – сутність, причини, види.
15. Демографічне старіння населення і його економічні, соціальні, політичні й ін. наслідки.
16. Статевий склад населення. Визначення, основні показники.
17. Джерела даних про населення і демографічні процеси.
18. Структури населення: визначення, основні види, демографічні і недемографічні структури.
19. Демографічне поняття смертності.
20. Смертність: основні методи виміру.
21. Основні тенденції смертності у світі й в Україні.
22. Старіння населення і задачі соціальної політики.
23. Структура населення по шлюбному і сімейному стану.
24. Демографічне поняття народжуваності. Народжуваність і плідність.
25. Показники народжуваності.
26. Поняття народжуваності: визначення, методи виміру.
27. Поведінка самозбереженості.
28. Типи відтворення населення.
29. Тенденції відтворення населення у світі та Україні.
30. Поняття та види міграції.
31. Міграційні когорти. Міграційні потоки
32. Міграційні коефіцієнти.
33. Вимушена міграція.
34. Демографічна політика: сутність, зміст, мета.
35. Сучасна демографічна ситуація в Україні.
36. Основні проблеми демографічної політики в Україні на сучасному етапі.
37. Демографічна політика розвинених країн світу.
38. Зв'язок вікової структури і відтворення населення.
39. Спільність та відмінність між демографією і наукою про народонаселення.
40. Об'єкт та предмет демографії.
41. Особливості розрахунку коефіцієнта дитячої смертності.
42. Основні відмінності вузького і широкого трактування демографії як науки.

43. Розходження між коефіцієнтами і темпами росту і приросту населення.
44. Види демографічної інформації, вимоги, що до неї пред'являються.
45. Вікова структура населення.
46. Основні показники, що вимірюють рівень народжуваності.
47. Демографічні і недемографічні структури населення.
48. Поняття депопуляції.
49. Поняття репродуктивного поведження.
50. Демографічне поняття смертності.
51. Сумарного коефіцієнта народжуваності.
52. Поняття безплідність, стерильність, інфертильність, бездітність.
53. Основні причини і фактори розлучень в нашій країні.
54. Співвідношення понять природний приріст (збиток) населення і відтворення населення.
55. Фактори рівня смертності і тривалості життя.
56. Поточний облік демографічних подій і міграції.
57. Основні види джерел даних про населення.
58. Засоби демографічної політики.
59. Основні інструменти і методи проведення демографічної політики.
60. Основні методи демографічного прогнозування.

2. Поточний контроль проводиться за результатами роботи студентів на семінарських заняттях, методом оцінювання контрольних робіт, шляхом оцінювання тестів, самостійних робіт, індивідуальних завдань, командних проектів, презентацій.

Контроль на семінарських заняттях – оцінювання виступів студентів, відповідей на питання поставлені викладачем, оцінці виконання тестових завдань, оцінок під час самостійних робіт, оцінювання внеску окремих студентів у групову роботу, наприклад, активність в діловій грі.

Контрольна робота – вид поточного контролю знань студентів, який має на меті виявити рівень знань студентів, що отримані за пройденим матеріалом. Дата проведення контрольної роботи доводиться до студентів і призначається по завершенню вивчення змістовного модулю. Питання або практичні завдання готує викладач, що веде практичні заняття, вони узгоджуються з лекційними питаннями і тематикою семінарських занять. Завдання можуть передбачати творчу роботу, відповідь на тестові завдання тощо. Контрольна робота виконується у письмовій формі в присутності викладача, оцінюється за прийнятою шкалою і оцінка може використовувати викладачем для підрахунку кумулятивного балу за підсумками вивчення дисципліни.

Індивідуальні завдання – оцінюються викладачем або за результатами доповіді на практичному занятті або окремо за наданим текстом.

Виконання проекту передбачає командну або індивідуальну дослідницьку роботу за вибраною темою, підготовку письмового звіту та проведення презентації за допомогою мультимедійного обладнання в присутності викладачів кафедри.

Ціль проекту полягає в перевірці успішності засвоєння студентами категоріального апарату соціології та уміння використовувати соціологічну уяву для аналізу явищ і процесів, що відбуваються у суспільстві.

Індивідуальний проект виконується за персональною темою.

Командний проект – це пізнавально-аналітична робота групи студентів (3-4 люд.). Зміст командного проекту полягає в критичному аналізі підходів і точок зору по одній із соціальних проблем.

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ, ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ
ЗНАНЬ ТА УМІНЬ (НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS)**

Таблиця 1. Розподіл балів для оцінювання успішності студента для іспиту

Контрольні роботи (тестові за темами)	Контрольні роботи (за модулями)	Індивідуальні завдання (проекти)	екзамен	Сума
40 (5*8)	20 (10*2)	20	20	100

Таблиця 2. Шкала оцінювання знань та умінь: національна та ЄКТС

Рейтингова Оцінка, бали	Оцінка ECTS та її визначення	Національна оцінка	Критерії оцінювання	
			позити вні	негативні
1	2	3	4	5
90-100	A	Відмінно	<p>- Глибоке знання навчального матеріалу модуля, що містяться в основних і додаткових літературних джерелах;</p> <p>- вміння аналізувати явища, які вивчаються, в їхньому взаємозв'язку і розвитку;</p> <p>- вміння проводити теоретичні розрахунки;</p> <p>- відповіді на запитання чіткі, лаконічні, логічно послідовні;</p> <p>- вміння вирішувати складні практичні задачі.</p>	Відповіді на запитання можуть містити незначні неточності
82-89	B	Добре	<p>- Глибокий рівень знань в обсязі обов'язкового</p>	Відповіді на запитання містять певні неточності;

			<p>матеріалу, що передбачений модулем;</p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння давати аргументовані відповіді на запитання і проводити теоретичні розрахунки; - вміння вирішувати складні практичні задачі. 	
75-81	C	Добре	<ul style="list-style-type: none"> - Міцні знання матеріалу, що вивчається, та його практичного застосування; - вміння давати аргументовані відповіді на запитання і проводити теоретичні розрахунки; - вміння вирішувати практичні задачі. 	<ul style="list-style-type: none"> - невміння використовувати теоретичні знання для вирішення складних практичних задач.
64-74	D Д	Задовільно	<ul style="list-style-type: none"> - Знання основних фундаментальних положень матеріалу, що вивчається, та їх практичного застосування; - вміння вирішувати прості практичні задачі. 	<p>Невміння давати аргументовані відповіді на запитання;</p> <ul style="list-style-type: none"> - невміння аналізувати викладений матеріал і виконувати розрахунки; - невміння вирішувати складні практичні задачі.
60-63	E	Задовільно	<ul style="list-style-type: none"> - Знання основних фундаментальних положень матеріалу модуля, - вміння вирішувати найпростіші практичні задачі. 	<p>Незнання окремих (непринципових) питань з матеріалу модуля;</p> <ul style="list-style-type: none"> - невміння послідовно і аргументовано висловлювати думку; - невміння застосовувати

				теоретичні положення при розв'язанні практичних задач
35-59	FX (потрібне додаткове вивчення)	Незадовільно	Додаткове вивчення матеріалу модуля може бути виконане в терміни, що передбачені навчальним планом.	Незнання основних фундаментальних положень навчального матеріалу модуля; - істотні помилки у відповідях на запитання; - невміння розв'язувати прості практичні задачі.
1-34	F (потрібне повторне вивчення)	Незадовільно	-	- Повна відсутність знань значної частини навчального матеріалу модуля; - істотні помилки у відповідях на запитання; - незнання основних фундаментальних положень; - невміння орієнтуватися під час розв'язання простих практичних задач

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(надається перелік складових навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни та посилання на сайт, де вони розташовані)

- 1) сілабус
- 2) робоча програма навчальної дисципліни
- 3) навчальний контент (конспект або розширений план лекцій);
- 4) плани семінарських занять
- 5) завдання для самостійної роботи студентів
- 6) питання, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь студентів
- 7) бібліотечний фонд університету і кафедри
- 8) сайт кафедри: <http://web.kpi.kharkov.ua/sp/054-sotsiologiya-bakalavr-2/>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1	Драган О. І. Тертична Л. І. Демографія: конспект лекцій / О. І. Драган, Л. І. Тертична–Київ: НУХТ 2014. – 132 с. http://library.nuft.edu.ua/ebook/file/107.24.pdf
2	Муромцева Ю.І. Демографія : навчальний посібник / Ю.І. Муромцева. – К.: Кондор, 2009. – 300 с. http://librarium.inf.ua/%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%BC%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%BC%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%B0_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA.html
3	Дорошенко Л.М. Демографія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л.М. Дорошенко. – К.: МАУП, 2005. – 112 с. https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/nw10.pdf

Допоміжна література

4	Махорін Г.Л. Основи демографії: курс лекцій / Г.Л. Махорін. – Житомир: Волинь, 2009. – 96 с. http://www.tourism.puet.edu.ua/files/lic2016bac/drt3.pdf
5	Муромцева Ю.І. Демографія: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2016. – 300 с
6	Прибиткова І.М. Основи демографії / І.М. Прибиткова. – К.: АртЕк, 1997. – 257 с https://www.twirpx.com/file/3058779/
7	Біженці та внутрішньо переміщені особи України на шляхах війни: кроки незламності: монографія / (В.І. Подшивалкіна, Н. В. Коваліско та ін.) за ред. М. В. Бірюкової. 2023. 440 с.
8	Jennifer Hickes Lundquist, Douglas L. Anderton, David Yaukey Demography The Study of Human Population Fourth Edition http://www.ru.ac.bd/wp-content/uploads/sites/25/2019/03/402_10_00_Lundquist_Demography.pdf

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. www.sau.kiev.ua – офіційний сайт соціологічної асоціації України (устав САУ, кодекс професійної етики соціолога, указ президента про розвиток соціологічної науки).
2. www.useps.org – офіційний сайт українського центру економічних та політичних досліджень ім. Разумкова (представлені результати досліджень, діаграми, кількісні показники, наводяться дані порівняльних досліджень).
3. www.socis.kiev.ua – сайт центру соціальних та маркетингових досліджень (Київ), викладено багатий емпіричний матеріал (результати соціологічних досліджень, публікації центру, статистичні дані).
4. www.sociology.kharkov.ua – Sociology Hall, сайт соціологічного факультету ХНУ ім. В. Н. Каразіна.
5. www.useps.com.ua/ukr/all/sociology (Архів соціологічних даних Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, м.Київ).
6. www.ukrstat.gov.ua (Статистичні матеріали Держкомстату України)
7. www.sociology.kharkov.ua (Домашня сторінка харківських соціологів)
8. www.i-soc.com.ua (Домашня сторінка Інституту соціології НАН України)